

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PUČINJEVA ULICA 8 — TELEFON: 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26 — Izhaja vsak dan opoldne — Mesečna naročnina 11,— Br. za inozemstvo 15.20 kr
IZKLJUCNO ZASTOPSTVO za oglase iz Kraljevine Italije in inozemstva ima
UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO
Računi pri pošto čerkovnem zavodu: Ljubljana št. 10-351
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera: UNIONE PUBBLICITA ITALIANA S. A., MILANO.

Junaške akcije Oborožene sile v Rusiji in Afriki

Uspele akcije letalstva v Egiptu — Podrobnosti o sijajni zavrtni angleškega poskusa pri Tobruku — Zmagovito odbit sovjetski napad ob Donu — Visoki duh oddelkov Oborožene sile na vseh bojiščih

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 17. septembra naslednje 843. vojno poročilo:

Topovski strelci in delovanje patrol na egiptskem bojišču.

Letalstvo je živahno poseglo v delovanje proti sovražnim oklopnim oddelkom, ki jih je napadlo z uspešnimi bombardiranjimi in obstreljevali s strojnimi. Eno britansko letalo so uničili protiletalske baterije neke velike jedinice, štiri sovražna letala so sestrelili nemški lovci, dve pa naša.

Neka naša podmornica se ni vrnila v svojo oporišče. Družine posadke so bile obveščene.

Sovražna letala so odvrгла številne rušilne in zažigalne bombe na mesto Bengazi in povzročile nekaj manjše škode na nekaterih poslopih, medtem ko so bili med prebivalstvom trije ljudje ubiti, nekaj pa ranjenih.

V odseku, ki ga drži naša armada ob Donu, so sovjetske čete 11. in 12. septembra ponovno močno napadali na skrajnih delih vermanskega loka ob podpori pomembnih skupin bojnih voz. Na osvojenih postojankah so se razvile silovite borbe, vendar je bil sovražnikov pritisk zadržan

in so bili boljševiski oddelki, ki jim je uspelo priti preko reke, ustavljeni, preden so dosegli zaželene uspehe

Pri protinapadu, ki je bil takoj organiziran in izveden, da bi se odstranili lahki sovražni vdor, so z velikim zanosom sodelovale jedinice divizije »Ravenna« in »Cosseria«, kakor tudi skupine Crnih straj »21. marca«. Nastop je popolnoma uspel. Mala vzboklina, ki jo je v prvem času sovražnik mogel doseči na naši bojni črti, je bila do kraja odstranjena, nasprotnikove sile, ki so prodirle v lok, pa so bile docela uničene ali ujete.

Med nastopom, ki je v zvezi z drugimi, ki so jih boljševiski izvajali preje z namenom, da b zadel v hrbet nemško glavno, ki se bori med Donom in Volgo, so imlele sovjetske čete hude izgube. Na bojišču obeh navedenih divizij so namreč našli nad 2600 padlih. Razen tega je bilo ujetih nekaj sto ujetnikov in zaplenjene izdatne količine orožja in vojnih potrebščin. Naše čete so ponovno zagotovile trdno posest desne Donove obale. Njihov visoki duh se je izkazal v številnih in nenadnih udarcih na sovražnika, ki so jih izvedle v teh zadnjih dneh na drugi obali reke.

krilo sovražnika. Kakor v lepih starih časih je naša konjenica s sabljami napadla sovražnika. V dobi ko na bojišču vlada topništvo z možnarji, ki na daleč opravljajo uničevalno delo, v dobi ko bomba pade iz letala in se skuša vojak zaščititi z oklepi, je pojav konjenika, ki napada za ceno najvišje žrtve, je presnetil rdeče. Nasprotnik z avtomatskim modernim orožjem je bil sprito tega iznenaden in za nekaj trenutkov je nastalo oklevanje v boljševiskih rokah. Ti trenutki so zadostovali za uničenje dveh rdečih bataljonov v zelo kratkem času. Pehota je dopolnila uničevalno delo konjenice v osrčju sovražnika.

Razbiljena sovjetska utvara

Po 25. avgustu je sovražnik zopet poskusil z napadi, toda njegov zalet je bil

strt in njegove utvare, ki so bile kakor vedno drzne, so se razblinile. Pri nekem ujetem oficirju so našli ofenzivni načrt. Cilj je bil Rostov. S prodorom do Rostova bi bila ogrožena usoda vse fronte od Voroneža do Črnega morja. Nagli manever naše konjenice, kombinirana akcija rezerv, odpor levega krila, ki ni popustilo nič za ped. odpor na novih v naprej določenih oporiščih so bili činitelji, ki so onemogočili sovražnikov prodor in ogrožanje bekov in hrba zaveznika, brečega se v največji bitki na vzhodu.

V odseku enega samega armadnega zbora na desnem krilu je bilo od 20. do 31. avgusta ujetih mnogo sovjetskih vojakov in zajete ogromne količine otrožja, streliva in raznih drugih potrebščin.

značaja kakor na vzhodu. Morje se je zanjedlo v majhne zalive, ki zobčajo nasip. Pojasnili so nam, da je to točka, kjer je sovražniku uspelo najgloblje prodreti po izkrcanju in sicer za 200 metrov. Napred na sovražnik ni prišel. Vkrcaje v zalivu Marsa el Auda pa je bilo v celoti zadržano. Sovražnik je izkušal doseči Fort Perone, toda tej akciji so se naše čete silno zoperstavile. Najprvo je ogenj iz forta potem pa še ogenj oddelkov vojske onemogočil akcijo. Ob zori je bilo vse likvidirano.

Popolno obrezuspešni poskusi angleške mornarice

Takoj nato so bile opažene brze pomorske jedinice, ki so se približevale pristanišču. Naša nadzorovalna sredstva so takoj intervenirala ter odbila prvi, drugi in tretji napad. Mnoge jedinice so bile zadete, druge so se pa obrnile, da bi dosegle boljše ladje, ki so po letalskem bombardiranju pričele streljati proti našim obalnim baterijam. Niti enemu sovražnemu brzemu čolnu ni uspelo vdor v pristaniške naprave. Nasprotno, naše mornariške baterije so obkrožile in zadele nekaj ladij.

Obračni sistem Tobruka je odlično deloval. Prvi dokaz tega je nudil nasprotnik sam. Bojne jedinice, ki so do tega trenutka omejevale svoje akcije na obalne baterije, da ne bi zadele izkrcanih oddelkov, ki naj bi dosegli pristanišče, so v neredu začele streljati na mesto. Očitno se je sovražnik že zavedel, da se je podjete izjalovilo.

Ob zori je poveljništvo dobilo vesti, da so bili vsi sovražni oddelki obkoljeni. Lokalne sile so več kot zadostovale za njih odstranjenje, tako da od prvega trenutka pripravljenim rezervam ni bilo treba intervenirati.

Sovražnik na begu

Na morju se je videla ob prvem svitu neka sovražna jedinica, na kateri je divjal požar in ki se je naglo oddaljevala proti severovzhodu. Nadaljnja jedinica je bila večkrat zadeta v prednjem delu, se ni več premaknila ter je spustila v morje rešilne čolne. Admiral Lombardi je dal povelja torpednim letalom naj zasledujejo sovražnika in obenem podpirajo lahka sredstva, ki so pričela očiščevati področje in reševati brodolomce. Ob 8.13 je bil sovražnik v celoti pomeđen s celine in z morja. Uro kasneje se je v Tobruku zopet pričela normalno delo trdnjave v vojni.

Kako so bili Angleži poraženi pri Tobruku

Podrobnosti o drznosti in junaštvu tobruške obrambe

Operacijsko področje. 17. sept. s. (Poročilo posebne dopisniške agencije Stefani v severni Afriki). Tobruška zadeva je že znana. Bedni konec sovražnega podvzeta za vdor v naše cirenaisko oporišče, kljub velikim uporabljenim sredstvom, je neuspeh velike važnosti zlasti po moralnem udarcu pri Dieppi. Čeprav je to zadeva že znana, zasluži da jo predočimo pogledu na licu mesta.

Prvi in edini sovražnikov uspeh

Ob 21. je bil letalski napad. Njegova silovitost je bila izredna. Tako glede števila letal, ki so jih morale naše baterije zadrževati v veliki višini in kakor glede števila odvrenih bomb. Poveljništvo je ponoči dobilo vest, da se je sovražnik oddelk izkrcal v Marsa Sciausa, to je vzhodno od tobruškega pristanišča. Sovražniku je uspelo, da se je trenutno polastil neke naše postojanke, to pa je bil tudi edini uspeh, ki ga je mogel nasprotnik doseči, kajti takoj so stopile v akcijo obrambne čete, ki jih je italijansko poveljništvo pripravilo že v dnevnu po zopetni zasedbi Tobruka.

Učinkovita akcija bataljona »San Marco«
T4 čete so paralizirale nameravano presenečenje in potem odbile napad. Področje

je prišlo takoj pod ogenj naših baterij. Istočasno pa so ga obkrožili oddelki bataljona »San Marco«. Majhni zaliv Marsa Sciausa je eden izmed številnih v velikem tobruškem zalivu. Na tej točki so nam pojasnili, kako je bataljon »San Marco« uspelo obkrožiti in potem premagati sovražnika, ko je skušal napredovati proti zapadu. Nasprotnik je bil takoj napaden in prisiljen k umiku v neko majhno hišo, kjer je čakal na napad na trdnjavo. Pod ognjem našega orožja je bila hišica ves čas, dokler se nasprotnik ob zori ni odločil za predajo. Tako je bilo ujetih 32 mož, med njimi en oficir. Mnogo nasprotnikov pa je obležalo mrtvih.

Hitro likvidirana sovražna akcija v zalivu Marsa Anda

Takoj po prvem znaku napada je admiral Lombardi prevzel poveljništvo obrambe in vzporedil vsa razpoložljiva mornariška in celinska sredstva. Vse je delovalo v popolnosti. Ob dveh je prišla vest, ki je potrdila predvideni razvoj napada. Sovražnik je izkrcal sile tudi na zapadu v Marsa el Aludi. Zapustili smo Marsa Sciausa in odšli na nasprotno točko. Na zapadni strani. Tudi tu je obala takšnega

S slavo ovenčani boji na fronti ob Donu

Junaški odpor italijanskih oddelkov je izjalovil drzne sovražnikove načrte — Sijajni nastop konjenice

S fronte ob Donu, 18. sept. s. (Poročilo posebne dopisniške agencije Stefani): Posebna poročila v nemškem in italijanskem tisku so od časa do časa poudarila koliko ogromnih sil je sovražnik zbral proti nam, ter pojasnjevala kako je sovražnik skušal prekoračiti Don ob vsej fronti italijanske armade. Objavljeno je bilo, da so se razvile prave ofenzive na celotnih oddelkih, ko so rdeči skušali izsiliti prehod v italijansko postrojitev. Bitka je bila huda toda vedno slavna za naše orožje, kajti kjer je stal italijanski vojak, tam je bil tudi zgreh hrabrosti in požrtvovalnosti, od pešaka do topničarja, bersaliera in konjenika ter od pomirja do planinca in inženjerca. Razen splošnega deleža je italijanska vojska prispevala poseben delež k bitki, ki se zaključuje pred Stalingradom. Ta naš delež je treba ponovno pojasniti.

Važnost italijanske fronte ob Donu

Sovražnik je napadal naše postojanke v obširnih odsekih, zlasti pa naše desno krilo. Uporabil je močne sile in rdeče poveljništvo je bilo pripravljeno, da bo prodrl. S tem prodorom bi bile za hrbtom ogrožene čete, ki so se borile v velikem loku Dona. Prehod in naprava večjih vdorov bi pomenila olajšanje za stalingrajsko fronto. Sovražnik pa ni prodrl, temveč zgodilo se je tudi to, da ni bil niti en mož in eno orožje odvzeto sektorju pred velikim mestom ob Volgi.

Zmagovita bitka od 20. do 25. avgusta

Po prvih krajevnih napadih od 17. avgusta naprej na desno krilo se je pričel prvi napad 20. avgusta z nadmočnimi nasprotnimi silami. Majhni uspehi, ki so bili doseženi zaradi številčne premoči, so bili večinoma odstranjeni istega dne z močnimi protinapadi. Zaradi izredno jasne noči ob polni luni je bilo sicer omogočeno kretanje velikih mas, vendar ni bila mogoča kontrola in letalsko ogrožanje. Rdeči so vzdržali stalen pritisk in dovajali vedno nove sile. Med temi so bili bataljoni garde z izbranimi vojniki, ki so veljali za cvet boljševiske vojske.

Naslednji dan se je neka naša jedinica znašla nasproti mnogo močnejšim silam. Borba se je zaostriala z divjimi napadi in protinapadi. Rdeči so nam postavili nasproti številčno močnejše oddelke, ki so bili opremljeni z raznim obilnim orožjem, tako z možnarji, avtomatskim pištolami in avtomatskimi revolverji ter s topništvom. Italijanske čete so se upirale. Na levem krilu sovražniku ni uspelo doseči najmanjšega uspeha in zato je osredotočil svoje napore na desnem krilu. Borečim se silam je rdeče poveljništvo dodalo nove sveže sile. Sovjetsko poveljništvo je dalo odločen ukaz za prodor in povelja boljševiskega režima so kakor obsodba na smrt, če sreča orožju ni naklonjena.

Odlični delci bersalierov in konjenice

Po treh dneh neprestane borbe je bil položaj, čeprav še negotov, ugoden za nas. Dne 23. se je izvedel prvi protinapad, ki je zmedel sovražnika, mislečega, da si bo napravil prehod brez težok. Naknadno se je položaj še zboljšal s pomočjo spretnih akcij poveljništva, ko so bile poslane v boj naše čete, ki so zaustavile sovražnika. K temu manevru so prispevali razen pešakov divizije »Pasubio«, Črne straje in oddelki planincev, bersalieri in konjenica. Ponovno so se bersalieri, ki so se borili nad mesec dni, zopet vrnili v črto. Po nekaj dnevih odmora so se z vso silo vrgli na nasprotnika, ki jih pozna že štirinajst mesecev in se jih boji. Zalet je bil močan in delež ne majhen. Bersalieri so se borili do skrajnih mej možnosti.

V drugi fazi borbe je bil odločen delež konjenice. S prvo akcijo nekega oddelka je oddelek prodrl več kilometrov v nasprotnikove položaje v noči dne 24. avgusta. Ta klin, ki se je zarij drzno v sovražnikove položaje, ko je nasprotnik mlsil, da bo lahko v celoti izkoristil akcijo, je nekoliko zmedel sovjetsko poveljništvo. Obenem je drugi oddelek z velikim manevrom iz boka prodrl na desno in napadel v jutru dne 25. avgusta najbližje severno

Neprestani napredek v bojih na vzhodu

Borbe v stalingrajskih utrdbah — Sovjetski protinapadi povsod zavrtni z velikimi izgubami za sovražnika

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 17. sept. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Ob Tereku se nadaljujejo borbe kljub zilavemu sovražnikovu odporu. Protinapadi so bili odbiti.

Boji za utrjeno mesto Stalingrad napredujejo brez prestanka.

Na fronti ob Donu so bili sovražnikovi napadi v protinapadu madžarskih čet zavrnjeni. Nekatero skupino sovražnikovih oddelkov so bile pri tem popolnoma uničene ali pa ujete, razen tega po uničenih 24 tankov.

Tudi večerj se je izjalovil v hudih obrambnih bojih poskus sovražnika, da bi zavzel mostiče pri Voronežu. Sovražnik je lmei pri tem velike izgube.

Na prostoru okrog Rževa so se izjalovili slabši sovražnikovi napadi. Sovražnik je pri tem izgubil 21 tankov.

Boji po stalingrajskih ulicah in hišah Nemške čete prodirajo vedno globlje v osrčje mesta

Berlin, 17. sept. s. Iz vrhovnega poveljništva nemških oboroženih sil se obvešča, da se borbe v notranjosti Stalingrada intenzivno nadaljujejo. Boljševiki so zaman skušali zadržati napade nemških pešcev, oklopnih grenadirjev in napadalnih inženjercv, ki sistematično lomijo odpor nasprotnika. Sovražnik se obupno bori po hišah in cestah. Nemško topništvo in letalstvo še naprej bombardirata najmočnejša odprana središča. Očiščevanje v nekaterih mestnih delih, ki so že v nemških rokah, se je uspešno nadaljevalo tudi večerj. Nekaj številnih nudi sisko o srditih borbah, ki so se doslej razvijale. Neka pehotna motorizirana divizija, ki se bori pred Stalingradom, je sama od junija dalje ujela 21.000 mož ter zajela ali uničila 160 tankov, 281 topov, 30 topov z več cevmi, 42 protitankovskih topov, 609 protitankovskih zidolomcev, 71 metalcev plamena in 85 letal.

Nemški bombniki in strmoglavci so tudi večerj močno bombardirali mestne četrti, spremenjene v obrambne trdnjave. Sovražni protinapadi so se razbili ob skupinah nemške vojske zlasti v severnih četrtih Stalingrada, kjer so čete krepko podpirale dnevi in ponoči nemške rušilce ter oklopna letala. Zapadno od Volge so bombniki bombardirali železniški postaji Baskunzah in Lipki.

V letalskih dvobojih so nemški lovci večerj sestrelili nad Stalingradom 33 boljševiskih letal in pri tem izgubili samo eno svoje letalo, šest nadaljnjih sovražnih letal je zrušilo protiletalsko topništvo.

Na murmanskim fronti je bil odbit obsežnejši napad, pri katerem je bil uničen bataljon sovražnikove brigade »Severnih jelenov«.

Pri poskusnih poletih nad zapadno ozemlje in nad severno Nemčijo je angleško letalstvo izgubilo 4 letala. Ponoči so oddelki angleških bombnikov prileteli nad porenjsko-westfalsko ozemlje. Civilno prebivalstvo je imelo izgube. Predvsem so v stanovanjskih predelih več krajev nastali požari ter je bila povzročena stvarna škoda in škoda na poslopih. Sestreljenih je bilo 37 izmed napadajočih bombnikov.

Nemška bojna letala so dosegla podnevi zadetke v polno na industrijskih in prometnih napravah na angleški južni obali, kakor tudi na taboriščih angleških čet na Orkneyskih otokih. Ponoči so z rušilnimi in zažigalnimi bombami obmetavala vojaško važne cilje v vzhodni Angliji.

Hitlerjev dar gospe Kallay

Budimpešta, 17. sept. s. Kancelar Hitler je podaril gospe Kallay, ženi madžarskega ministrskega predsednika, orjaško letalo Rdečega križa, Gospa Kallay, ki se je od pričetka vojne posvetila pomoči ranjenim, si je nameravala nabaviti letalo za prevoz ranjenecv. Brž ko je Hitler o tem zvedel, je odredil, naj se ji takoj pošlje letalo. Danes popoldne je na letališču v Budimpešti res prispelo trimotorno letalo »Ju 52«, opremljeno za prevoz ranjenecv. Lepi dar kancelarja Hitlerja so svečano izročile gospe Kallay vojaške oblasti.

Izgube angleškega letalstva

Rim, 17. sept. Angleška poturadna agencija priznava, da je angleško letalstvo ob napadih na nemške zapadne železnice v pretekli noči izgubilo 39 letal.

Bern, 18. sept. s. Po vesteh agencije United Press zahteva Anglija zlasti lovska letala in pritiška na Washington, naj jih z največjo nujnostjo dobavi.

Izmenjava straže

Fašist Rino Parenti, je bil imenovan za Prefekta v Como ter preneha s tem v svoji dosedajni funkciji v svojstvu Predsednika Narodne Organizacije Dopolavora.

Duce je imenovan na predlog Tajnika Stranke, za Komisarja OND fašista Farnesi Marja, Podtajnika PNF.

Izpopolnitev japonske vlade

Tokio, 17. sept. s. Uradno poročajo, da je bil načelnik poročevalskega urada Masayuki Tani imenovan za japonskega zunanjega ministra.

Novi zunanji minister Tani se je rodil 1889. v pokrajini Kunamoto. V diplomatsko kariero je stopil leta 1913 in leta 1930 je bil imenovan za načelnika v oddelku za Azijo pri zunanjem ministru. Leta 1933. je bil imenovan za svetnika na japonskem poslanstvu v Hainkingu, leta 1939. pa je bil imenovan za podtajnika v zunanjem ministru v Abejevi vladi.

Tokio, 17. sept. s. Novi minister za Veliko Vzhodno Azijo Kazuo Aoki je bil rojen v pokrajini Dagano leta 1889. Smatrajo ga za najbolj sposobnega moža za vodstvo novega ministruva. Po promoviranju za doktorja prava na univerzi v Tokiju je bil leta 1916. poslan v Anglijo. Ko se je leta 1920. vrnil, je bil imenovan za svetovalca monopolskega urada v Tokiju. Opravljal je nato razne visoke funkcije v finančnem ministruva, leta 1939. pa je postal finančni minister v Abejevi vladi. Kot gospodarski svetovalec se je bavil z ustanovitvijo osrednje kitajske banke. Do leta 1942. pa je bil veleposlanski svetnik Japonske v Nankingu.

Tokio, 17. sept. s. Ob priliki ustoličenja v zunanjem ministruvu je novi minister Tani izjavil, da hoče Japonska ustvariti Veliko Vzhodno Azijo v svrhu vzpostavitve novega rda na svetu skupno s silami ost in v svrhu uničenja angloameriških namer. Tani je dodal, da je vojna kljub odličnim uspehom japonskih sil stopila v fazo, ki ne kaže na dolgo vojno. Novi zunanji minister je podčrtal uato, da se je treba boriti za ustvarjanje in usvarjati za borbo. To je geslo, ki zahteva sodelovanje vsega japonskega naroda v svrhu dosege gotove končne zmage.

Da vam krompir ne bo gnil

Potrebna je velika pazljivost pri shranjevanju krompirja, zlasti letos, da ne bo gnil

Ljubljana, 18. sept. Krompir morate shranjevati in obirati za zimsko zalogo vsaj tako skrbno, kakor ste ga pridelovali. Če ne boste pri tem delu dovolj pazljivi, boste izgubili sadove truda...

hranili v suhih shrambah in če ga ne boste skrbno razkušili.

Krompirjevo gnilobo povzročata več glivic. Stokovnjaki tudi razlikujejo belo, suho in mokro gnilobo. Belo gnilobo povzročata glivica fusarium solani. Suha gniloba je še bolj nevarna, ker je ne opazimo tako hitro.

Najbrž bi vas ne zanimalo, kateri zajedalci povzročajo gnitje krompirja. Bolj važno se vam zdi, kako bi gnitje preprečili. Ni dovolj le skrbno obiranje krompirja.

Seveda je treba krompir zavarovati pred gnitjem še z razkuženjem. V ta namen uporabljamo kemična sredstva, ki jih pa zdaj ni mnogo na trgu.

Bolazen se ne pokaže vselej že, ko krompir izkopljemo. Na videz so gomolji morda zdravi, a v shrambi začne kmalu gniti, zlasti če je vlažna ali pretopla.

Nastopil je čas za spravlanje večine jabolk

Od srede septembra do srede oktobra so v naših krajih godna za obiranje že vsa zimska jabolka, katerih nekatere vrste trajajo celo do julija

Ljubljana, 18. septembra. Jesen se naglo bliža, ne samo koledarska, temveč tudi vremenska. Nenavdno topli in celo vroči dnevi so se v prvo polovico meseca končali, nastopilo je deževje.

Vilji letos obilo sadja. Čim pravilneje bo obrano in shranjeno, tem delj časa se bodo lahko z njim tolažili pozimi, da celo spomlad do začetka prihodnjega poletja.

Važno vlogo pri spravlanju sadja ima čas dozorelosti oziroma primernosti za trganje. Pri nas pridejo pri tem v poštev predvsem jabolka, katerih velika večina dozori prav septembra in v začetku oktobra.

V juliju zrela jabolka (poletni beličnik, beli in rdeči astrahan in virginski rožnik) so bila godna za uživanje že v avgustu.

Srečnejši so tisti sadjarji, ki njihovi sadovnjaki niso bili na očeh vsakovrstnim rabutarjem, ali pa imajo sadovnjake toliko ograjene, da odvrnejo vsaj nekaj poželjivih rok od svojega drevja.

Pomota

Marko je baš postavil rože v vazo, ko je nekdo močno pozvonil. — Kdo neki bi utegnil bit? — je pomislil začuden in pogledal na stensko uro. — Ona gotovo ni prišla tako zgodaj.

grlu — — ko je opazil, da je v žepu, ki je bil neznanec segel vanj, nekaj težkega. — Ne razumem vas, gospod, — je zajecjal Marko z veliko težavo.

— Česa ne razumete? Zaveda se vendar povsem jasna! Vi pričakujete damo, ki sem jaz njen mož. To je vse.

— Gospod, taka šala... — Niti besedice več — — prošim vas! Zahtevam, da se mi pokorite brez obotavljanja ali vas pa ustrelim kakor steklega psa!

Marko je videl od čudnega prišleca samo kazalec desne roke, ki je po njevsgovi domišljiji držala samokres.

grlu — — ko je opazil, da je v žepu, ki je bil neznanec segel vanj, nekaj težkega. — Ne razumem vas, gospod, — je zajecjal Marko z veliko težavo.

Od 1. do 5. septembra je dozorel pisani kardinal, ki je goden za uživanje od 20. t. m. do 1. decembra. Celotna vrsta jabolk spravljamo od 10. do 15. septembra: rumeni žlahtnik (užitni od 1. oktobra do 1. januarja), alantovec (od 25. oktobra do 1. januarja), lord Grosvenor (od 1. okt. do 1. nov.), car Aleksander in zlata parmna (oba od 10. oktobra do 1. jan.).

Plemeniti darili

Zvezi Borbenih Fašijev

Ljubljana, 17. septembra Tiskovni urad Zveze Fašijev objavlja: Gospa Sette je Zvezi Borbenih Fašijev poklonila 50 lir v gotovini in 500 točk izmed onih, ki so ji bile nakazane za žen-tovnanjsko opremo.

Drugo darilo je Zveza prejela od funkcionarjev krajevnega Kr. carinarice, ki so odstopili vsoto 1000 lir

Zvezni tajnik ki visoko ceni čut tovarštvu, katerega izpričuje oboje darili, je odredil, naj se oba zneska nakazeta Uradu Borcev.

Izmenjava straže

Fašist Rino Parenti, je bil imenovan za Prefekta v Como ter preneha s tem v svoji dosedanjih funkciji v svojstvu Predsednika Narodne Organizacije Dopolavora.

Duce je imenoval na predlog Tajnika Stranke, za Komisarja OND fašista Farnesi Marija, Podtajnika PNF.

Zastopnik OND izvoljen za predsednika EŠZ

Na šahovskem kongresu, ki se je vršil pretekli dni v Solnogradu, je bil izvoljen za podpredsednika Evropske šahovske zveze Ešfrem Ferraris, zastopnik O. N. D. in delegat na tem kongresu po predsedniku Ecc. Rino Parentiu.

Pevska tekma v Alessandriji

V dneih 25. in 26. septembra XX se bodo vršile v Alessandriji in sicer v organizaciji tamkajšnjega Dopolavora ter v sporazumu z Ministrstvom za narodno kulturo izbirne pevске tekme. Istih se lahko udeležijo mlade pevské moči obojega spola, s šolanim glasom, ki se niso udeležili VI. nacionalne pevске tekme, ki se je vršila preteklega marca v Firenceh, ker so prekoračili starostno dobo ali pa radi drugih upravičenih razlogov.

Tekmovalci bodo razdeljeni v dve skupini in sicer: Skupina A). Pevci že selekcionirani in provinčialni izbirnih tekmovalnih, ki so se vršila v lanskem decembru ter so svoj čas vložili potom svojih Dopolavorov potrebne listine. Sekcija B). Pevci, ki se niso bili selekcionirani.

Obvezne opere so sledeče: Lahki sopran: Sevilijski brivec, Don Pasquale, Snanbulula; Spran-lirski: Traviata, Viljem Tell, Mefisto (Margerita); sopran-dramatski: Aida, Moč usode, Trubalur; mezzo sopran: Aida (Anners), Favorita, Norma (Adalgisa); contra alt: Gioconda (Cieca), Pies v maskah, Trubadur; tenor-lahki: Sevilijski brivec, Ljubavni napitek, Don Pasquale; tenor-lirski: Traviata, Rigolotto, Lucia Lamermoorska; tenor-dramatski: Aida, Ples v maskah, Gioconda; bariton: Sevilijski brivec, Rigolotto, Traviata; bas: Moč usode, Sonnambula, Norma.

Kandidati bodo zapeli na zahtevo izbirne komisije in brez prelovestila, eno ali več arij iz dveh po tekmovalcu izbranih oper, med tremi obveznimi partiturami za vsako vrsto glasa. Izbirna komisija bo imenovana po O. N. D. v sporazumu z Ministrstvom za narodno kulturo ter bo sestavljena iz istih dirigentov in pevskih strokovnjakov, ki so že bili člani v žiriji VI. narodne pevске tekme v Firencih ter razen tega iz zastopnika mesta Alessandrije, ki bo izbran iz vrst tamkajšnjih glasbenih strokovnjakov.

Zirja bo podvrgla predtekmovanju tiste pevске elemente, ki se niso bili razpredeljeni (skupina B) ter bodo pripušteni k nadaljnjemu tekmovanju z elementi iz skupine A (že selekcioniranim v lanskem decembru) le tisti kandidati, ki bodo v pretekmo-vanju podali zadovoljiv uspeh.

Tekmovalci morajo podati častno izjavo, da se bodo naučili v dveh mesecih odrejene njih partiture, v primeru da postanejo zmagovalci, da bi tako bili pripravljivi za takojšen nastop v Teatro di Avviamento Lirico v Alessandriji za časa operne sezone v boločem XXI letu.

Iz Hrvaške

Nemški pesniki v Bosni. Nemško vojaško poveljstvo v Banjaluki, je priredilo razstavo nemške knjige. Razstava je vzbudila med vojšakim in civilnim prebivalstvom veliko zanimanje. Po srečnem naključju je bila prirejena v času obiska nemških pisateljev v Banjaluki. Med njimi so bili Karel Hans Strobel, Georg Gravenhorst, Herybert Menzel, Johannes Linke in Perkonig. Brali so odlomke iz svojih del. Tako so bili navezani tesni stiki med nemško vojsko in hrvaškim civilnim prebivalstvom.

Delovanje Rdečega križa. Hrvaški Rdeči križ je začel delovati takoj po ustanovitvi Hrvaške. V začetku je moral premagovati razne težkoc. Na razpolago je imel samo okrog 20.000 kun in nekaj sanitetnega materiala. Na drugi strani pa hitro, obremenjeno z 1.000.000 kun. Simpatije javnosti si je pridobil s tem, da so svoji preko njega lahko pisali ujetnikom in prejemale od njih vesti. Od vseh strani so jeli prihajati prostovoljni prispevki. Precej denarnih sredstev so vrgle hrvaškemu Rdečemu križu tudi njegove prireditelje. Samo s prodajo znamenj je zaslužil lani okrog 2 milijona kun, tako da je lahko plačal dolg, ki je bremenil njegovo hišo. Nekaj denarnih sredstev mu je dala tudi država in tako je lahko svoj delokrog razširil. Hrvaški Rdeči križ skrbi tudi za hrvaške delavce, ki odhajajo v Nemčijo na delo ali pa se vračajo na dopust. Njemu je bila v zadnjem času poverjena tudi skrb za invalide, ki zapuščajo bolnice pa se ne prejemajo invalidnine. Da bi bil kos vsem tem nalogam, je nabavil dva moderna rešilna avtomobila, v bližini glavnega kolodvora pa gradi večjo barako. V nji bo ambulanta, spalnica in obednica za 250 ljudi, poleg tega pa še pisarniški prostori. Gradbeni stroški bodo znašali 2.500.000 kun in ta denar je že pripravljen. Rdeči križ skrbi tudi za reveže, po vojni pa namerava organizirati zdravstveno vzgojo mladine.

Obnovite naročnino!

Umrla nam je naša zlata mama, stara mama, prababica, sestra, teta in tašča, gospa VIDRIH CECILIJA vdova po okrajnem gozdarju v pokoju v 70. letu starosti. Pogreb drage pokojnice bo v petek, dne 18. septembra 1942 ob 4. uri popoldne z Zal — kapele sv. Andreja — na pokopališče k Sv. Križu. Ljubljana, dne 16. septembra 1942. Žalujoči ostali

Kandidati tekmujejo na svoj račun ter jim ne pripada nobeno povračilo stroškov. Samo oni, ki bodo izbrani kot zmagovalci ter se bodo udeležili zaključnega velikega koncerta, imajo pravico do povračila stroškov udeležbe.

Prodaja plemenske živine

Po nalogu kmetijskega oddelka Visokega komisariata, obveščamo kmetovalce, da bo v soboto, dne 19. t. m. od 9. do 12. ure dopoldne v klavnici v Ljubljani, prodaja plemenskih krav in preševov po ugodnih cenah.

Beležnica

KOLENDAR Danes: Petek, 18. septembra: Kvatre, Jožef. DANASNJE PRIREDITVE Kino Matica: Angeli na zemlji. Kino Union: »Bal Parec«. Kino Sloga: Frac. DEŽURNE LEKARNE Danes: Mr. Sušnik, Marijin trg 5., mr. Deu-Klanjšček Die, Gosposvetska c. in mr. Bohinec, Cesta 29. oktobra (Rimska cesta).

Sportni pregled

Mladinski nogometni turnir Razen plavanja, ki je imelo tako v Ljubljani kakor v Novem mestu znake mladinske obnove (zakaj Ilirijanska plavalna šola ne zaključuje svojih tečajev z izvedbo šolskega prvenstva za razne discipline?), stopa sedaj tudi nogomet v novo aktivno razdobje s turnirjem štirih moštev. Organiziral ga bo »Vič«, odlično društvo, ki ima polno hvale vrednih zamisli in ki dokazuje v nasprotju z večimi društvi, ki blaženo drem-ljenjej (toda tudi za to bo prišel dan prebujenja!), da hoče skrbeti za mladino.

Turnir bo v dnevih od 20. do 27. t. m. na igrišču Salezijancev na Kodeljevem. Sodelovalci bodo SK Vič, SK Korotan, SK Mladika in SK Zabajk.

V nedeljo 20. t. m. ob 16. bo igrala Mladika proti Viču, ob 17. pa Korotan proti Zabajku. Zmagovalci in poraženci se bodo potem sestali 27. t. m.

Na turnirju smejo nastopiti samo igralci, rojeni po 1. januarju 1929. Tekme bodo trajale s polčasi po 20 minut vsaka. Razpisane so nagrade tako za moštva kakor za igralce. Zaupnik CONIja bo razdelil nagrade vsem sodelujočim moštvom.

Iz Srbije

Lak in barve pod kontrolo. Srbska centrala za kemične proizvode poziva vse lastnike barv, lakov in podobnih proizvodov, naj prijavijo svoje zaloge v kolikor presegajo količino nad 10 kg. Prodaja čistega firneža je odslej prepovedana.

Vrednostni papirji bivše Jugoslavije. V smislu pogodbe o razdelitvi premoženja bivše Jugoslavije med nasledstveno državo, se pozivajo vsi imetniki jugoslovenskih vrednostnih papirjev (posojil, obligacij, bonov in rent jugoslovske države ali njenih pravnih predhodnikov), ki so imeli 1. decembra 1941 svoje bivalične na ozemlju sedanje Srbije in ki so bili 15. aprila 1941 v posesti vrednostnih papirjev, naj jih najpозnejše do 15. oktobra izročijo v Beogradu Poštni hranilnici. Izven Beograda pa podružnicam Državne hipotekarne banke ali davčnih oblastem.

Radio Ljubljana

SOBOTA, 19. SEPTEMBRA 1942-XX. 7.30 Lahka glasha. 8. Napoved časa. — Poročila v italijanskini. — 12.20: Ploščec. — 12.30: Poročila v slovensčini. — 12.45: Koncert alistske Bogdane Sturm-Stritarjeve. — 13: Napoved časa. — Poročila v slovensčini. — 13.15: Poročila Vrhovnega Poveljstva Oboroženih Sil v slovensčini. — 13.20: Lepe pesmi od večerj in danes. — Orkester pesmi vodi dirigent Angelini. — 14: Poročila v italijanskini. — 14.15: Koncert Radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Šijanec. — Glasba za godalni orkester. — 14.45: Poročila v slovensčini. — 15: Pokrajinski vestnik. — 17.10: Nove plošče Cetra. — 17.55: Zlata Kochel: Gospodinsko predavanje v slovensčini. — 19.45: Koncert kvarteta »Fantje na vasi«. — 20: Napoved časa. — Poročila v italijanskini. — 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovensčini. — 20.30: Vojaške pesmi. — 20.45: Lirična prireditelje družbe ELAR: Viljem Tell — uglasbil G. Rossini. V odmorih: 21.50 približno: Predavanje v slovensčini. — 22.50 približno: Poročila v slovensčini. 23.35: Zanimivosti v slovensčini.

MED ZAKONCI

Zdi se mi, možiček, da me nimaš več tako rad, kakor pred poroko. — Kaj se ne spominjaš, dušica, da si mi nekoč rekla, da možki, ki ljubi omoženo ženo, ni vreden, da živi?!

Torej, — je nadaljeval njen mož s sarkastičnim glasom, — mar nisem imel prav? Kaj ti nisem pravil, da jo bo ta strahopetnež, zavoljo katerega si hotela uničiti najino zakonoko srečo, pri prvi priliki popihal? Saj si sploh ni upal poskusiti kaj. Vedel se je kakor miš pred mačko. S prestrašenimi črmi je buljil v moj žep, ki imam v njem samokres. Evo — pustil ti je pisno. Sam sem mu ga narekaval. Poslušaj je pisal, kar koli mi je slučajno prišlo na misel. Podlež! Evo, vzemi in prečitaj!

Z drhtečo roko je vzela žena iz moževe roke pisno in pokusila uganiti, kaj pomenijo znaki, pisani pred njenimi objokanimi očmi.

Mož je z rokami na hrbtu hodil po sobi in govoril: — Ah! Se dobro se spominjam, kako obupno si se branila, ko sem zahteval, da mi izdaš njegov naslov in ko sem ti prigo-varjal, da bi storila ta poskus. Nikar ne stori tega! — si me prosila. On me ljubi! On me ljubi! Prej bi se dal ubiti, kakor da bi se uklonil tebi.

In z ironičnim pogledom je ošinil svojo ženo. Vstala je in se od začudenja široko odprth ut zagledala v pisno.

— Presrečena si, kaj ne? — jo je vprašal zmagovalno. — Nisi verjela, da je tak strahopetec. Kaj ne? Sicer boš pa lahko videla tega junaka. Tu v sosedni sobi je.

Odprl je vrata. Marko je stal povsje glave v sosedni sobi.

Tega motovila sploh ne poznam! — je dejal žena. — Še nikoli ga nisem videla. Stopila je k Marku in ga s strogim glasom vprašala: — Kaj pa iščete tu, gospod?

Marko je dvignil glavo: — Kaj vam nisem rekel, da gospe sploh ne poznam? Ali zdaj vidite? — je dejal z obupanin glasom možu.

Kaj pomeni vse to? — se je začudil mož in od presrečnega široko odprl usta. Marko se je začel naenkrat smejati: — Mislim, da končno razumem, za kaj je šlo, — je dejal zdaj že veselo. — To stanovanje imava zaradi težkih razmer v našem dnu, jaz in moj tovarš Tomo in naravno je, da ga obova izkoristava. Meni pripada od ponedeljka do srede, njemu pa ostale dni. Vsa stvar se gotovo tiče mojega tovarša in zato poskusite svojo zgodbo ponoviti jutri, v četrtek, ko bo doma on. Marko je pogledal na uro in pripomnil: — Zdaj pa oprostite, vsak hip pride k meni neka dama in zato vaju prošim, da me pustita samega.

Makrokemija, triumf napredka sodobne kemije

Nekatere ogljikove spojine se ob določenih pogojih in z oddajo energije spreminijo, ne da bi se spremenili sestavni deli — Kaj je polimerizacija in polikondenzacija

Če se bavimo s kemijo in začnemo svoj študij pri anorganski, to je pri kemiji ravnice prirode, neživih snovi, iz tega najprej vse zelo priprosto. Zvemo na primer, da se neka snov sestoji iz toliko in toliko delcev ene in toliko in toliko delcev druge substance. To izrazimo jasno z vsoto formul. Tako napišemo na primer CO₂ in vemo, da se spojita prostorni del ogljika in dva prostorna dela kisika v molekule ogljikovega dioksida. Če se potem bavimo še naprej s kemijo ogljikovih spojin, to je z organsko kemijo, izgleda stvar precej drugačna. Kmalu spoznamo, da — malo nenavadno izraženo — eno in isto ni samo eno in isto. Za dišavnice pišemo na primer formulo C₁₂H₂₂O₄; ta nam pa lahko predstavlja sladni sladkor, mlečni sladkor ali pa tudi trstni sladkor. Če se nato bavimo še s polisaharidi, najdemo zanje formulo (C₆H₁₀O₅)_n, to se pravi, vsaka molekula vsebuje spojino (C₆H₁₀O₅) n krat. Po okoliščinah imamo lahko opravka bodisi s škrobom bodisi s celulozo. Z vsoto formul torej ne pridemo daleč in celo, če si predočimo strukturno formulo, nismo mnogo na boljšem.

Verižno spajanje majhnih molekul

Toda prav v takih kupičenjih številnih molekul, v verižnih spajanjih, v povezanosti je za kemika prava naloga, če hoče razkriti zvižanje in skrivnosti narave. Večina snovi, ki bi jih radi izdelali umetno, za katerih sintezo stremimo, sestoji iz takih spojin več majhnih molekul po vsotni formuli v molekule velikanke, katerih struktura je mnogokratnik vsotne formule. Pri tem ni odločilno število spojenih majhnih molekul, temveč tudi vrsta in način, kako se to spajanje vrši.

Vzemimo za primer viskoso, surovino za znano umetno svilo. Nastane kot vroča raztopina z učinkovanjem močnega luga na celulozo in po obdelovanju z žveplovdikom. Če ta spojina dalj časa stoji, tedaj »zori«. Molekula vsebuje vedno manj golčanih delcev in vedno več celuloze, dokler končno ne nastane homogena masa roževinaste konsistence. Kaj se je pri tem zgodilo? Imeli smo vendar snov natančno določene vrste, sedaj pa smo dobili nekaj popolnoma drugega?

V takih primerih gre za takomenovano polimerizacijo oziroma polikondenzacijo, ki so jo šele v zadnjem času natančneje preiskali in so pred vsem važna dela prof. H. Staudingerja. Temu pripisujejo takorekoč ustanovitev nove panoge kemije, tako imenovane makrokemije. Znatno število organskih, to se pravi ogljik vsebujočih spojin, preide ob določenih pogojih in z oddajo energije z lahkoto v velemolekularne spojine. Zveza med ogljikovimi C atomi je medsebojno trdna, kisikovi O atomi pa kažejo stremiljenje vzpostaviti med atomi C mostove in tako nastanejo s spajanjem mnogih osnovnih molekul makromolekularna stanja, velemolekule.

Pri tem moramo ostro razlikovati dva različna procesa:

Polimerizacijo, pri kateri se združijo nenasičene molekule ob ohranitvi svoje sestave in nasičene velemolekule (ali vsaj močneje nasičene), in polikondenzacijo, pri kateri se spojita dve skupini ob izstopu ene snovi (na primer vode H₂O).

Polimerizacija

Polimerizacija daje v splošnem višje molekularne rezultate kakor polikondenzacija. Njen učinek izhaja večinoma iz verižnih reakcij, ki potekajo preko vmesnih stopenj, pri čemer šele nastane reakcijsko sposobna tvorba. Nato se izvrši neke vrste »rastni proces«, pri čemer se neprestano kopirajo podvine molekule (monomere). Končno se sklenjene verige prekinejo. Vse je podobno gotovim procesom, ki jih opazujemo v naravi v življenju nižjih živalskih in rastlinskih vrst. Razvoj se bliža že določenim življenjskim procesom.

Polimerizacijo je mogoče pospešiti z dodatki določenih snovi. Te možnosti ne smemo zamenjati s katalizo. Medtem ko gre pri katalizi za »sklenitev zakonca«, pri katerem ostane »poročni urad« (katalizator) popolnoma neprizadet, je pri polimerizaciji dodana snov vsebovana v reakcijskem produktu. Predstavlja torej prej ustanovitelja nove družbe, ki sam

sodeluje pri njeni ustanovitvi. Način sodelovanja oziroma vstopa je različen.

Spojne snovi in spojni strupi

Slično kakor pri katalizi spojne snovi pospešujejo reakcijo, spojni strupi pa jo zavlačujejo ali onemogočijo, so tudi pri polimerizaciji snovi, ki učinkujejo kot »inhibitorji« (preprečevalci), ker prekinje reakcijsko verigo. Pri tem se izražajo in se z reakcijsko sposobnim koncem verige spojijo. Taka snov je na primer hidrokinon, pri katerem prekine verigo lahko izločujoči se kinon.

Polimerizacija je torej proces, pri katerem se spajajo spojine nižje molekularne teže prostovoljno v večje združke odstopno natančno iste sestave s tvorbo velikih molekul. Ta proces je mogoče uravnati z »ravnalci« podobno kakor pri katalizatorjih, z inhibitorji oziroma stabilizatorji je zaustavljiv. Mogoče je nanj tudi vplivati tako, da dobimo samo zaželeno določeno srednjo velikost molekule. Pri tem razločujemo skupinsko polimerizacijo, pri kateri se polimerizira izhodni produkt, topilno polimerizacijo, pri kateri delamo z raztopino, in emulzijsko polimerizacijo, pri kateri preobrazujemo majhne molekule v emulzijski obliki.

Enako kakor valence pri atomih so važne pri polimerizaciji tudi trirazsežnostne mrežne valenčne verige. Tvorbe velemolekul nastopajo lahko kot dolge »verige« ali pa v obliki mreže. Zelo važno je zato, vedeti, ali so glavne valenčne verige ravne, razraščene v obliki vej ali tvorjene v obliki mreže, ali so sistematično ali nesistematično razvrščene.

Mrežne verige

Mrežna oblika verig je namreč odločilna za fizikalna svojstva nastalih polimerizacij, med katerimi postajajo »umetne snovi« vsak dan pomembnejše, številnejše in razširjenjše. Če ena sama združitev prepreči zrdk verig, tako da je možna le njihova izraba. Makromolekule tvorjene v obliki gostih mrež so zato netopljive in nerazkrojljive. Spomnimo se pri tem na bakelit, umetno smolo iz fenola in formaldehida, ki ga je mogoče napraviti v treh oblikah: kot oblika A je topljiv, razkrojljiv in lepljiv; kot oblika B je netopljiv, vendar v raznih tekočinah še razkrojljiv, in kot oblika C je netopljiv in komaj še kemično občutljiv, tako da ga je mogoče le še upepeliti.

Sintetični kavčuk

Pri sintetičnem kavčuku gre za emulzijski polimerizat iz butadijev in njegovih derivatov. Z vulkanizacijo se stopnjuje v njem stopnja zamreženosti, ker nastanejo žvepleni mostovi. Čisti polistirol v verižni obliki je tekoč in razkrojljiv. Z dodatkom divinilbenzola postane nerazkrojljiv. Dodatna snov spoji 50.000 molekul stirola.

Tako moremo danes na podlagi teh dejstev naše organske spojine, od katerih jih je bilo doslej opisanih že okoli 500.000, deliti na mikromolekularne in makromolekularne. Molekularna teža mikromolekularnih je po velikosti pod 10.000, število eno molekulo tvorečih atomov pa pod 1000. Mikromolekularne spojine dajejo normalne razkroje in so predstavitelje kot enotne snovi. Makromolekularne jih prevladujejo in so za nas daleko važnejše. Njihova molekularna teža je daleč nad 10.000. Število eno molekulo tvorečih atomov lahko poraste od 1000 do 100.000, da celo do 1 milijona.

Z gotovostjo so bile že dokazane milijonske molekularne teže. Navzgor je torej rast skoro neomejena. Taka snovi ni mogoče več prav raztopiti, ker so njihove molekule tako prevelike. Dajejo le še koloidalne raztopine, ki se ne dajo več dializirati. Moramo jih filtrirati skozi membrano.

20.000.000 molekularna teža

Prav visoke teže delcev tvorijo največje težavo pri odgovoru na vprašanje o gradnji na primer beljakovin. Ugotovili so na primer za hemocianin vrednosti od 6,7 milijona, za virusne proteine celo do 20 milijonov. Kako važna je tudi zunanja oblika molekul za lastnosti snovi, se kaže pri polisaharidih: celulozi, škrobu in glikogenu. Vse tri sestojijo iz glukoze,

vlaknata celuloza pa ima težko topljive, mrežno sestavljene molekule. Glikogen ima osnovne molekule razraščene v obliki krogel, nastopa v obliki prahu in je lahko deljiv. Škrob ima razraščene, toda še vedno podolgate osnovne molekule. Po svojem obnašanju in svojih svojstvih je torej med celulozo in glikogenom. Take osnovne razlike v obliki molekul so napotile prof. Staudingerja, da je uvedel pojme linearnih in sferičnih koloidov.

Kako pa določiti, ali gre za linearne ali sferične? Viskoziteto, to je vlažnost raztopin pri toku določa oblika molekule tako močno, da je po Staudingerju pri vlaknatih molekulah viskozitetno število v sorazmerju s polimerizacijsko stopnjo. Pri polimerizacijah in polikondenzacijah lahko torej obliki molekul raziskujemo po viskoziteti. Za določitev molekularne teže pa služijo še druge metode, kakor osmotske preiskave in meritve z ultracentrifugami, pri čemer iz osmotskega pritiska raztopine oziroma iz sedimentacijskega ravnotežja in sedimentacijske hitrosti izvajamo sklepe.

Nedogledne posledice uspehov makrokemije

Sodobnim kemikom je že uspelo s pomočjo elektronskega mikroskopa fotografirati makromolekule hemocianina! Čeprav danes še ne morejo dati zanesljivega izjava o konstituciji makromolekularnih

Čerkezkinje so lepe

Dekleta so zelo ponosna in duševno razvita — Prava žena šele po porodu prvega otroka

Vsaka deklica, ki pripada čerkeskemu narodu, je na Kavkazu in v sosednih deželah višje cenjena kakor hčere pravih muslimanov. To dejstvo ima svoj vzrok v naravi. Medtem ko so muslimanske hčere komaj vzgojene, se bavijo le s svojo lepoto in ne mislijo na svoj duševni razvoj, je s Čerkezkinjami, hčerami visokih gor, čisto drugače. Čerkezkinja ni navezana na opek prostora svoje hiše. Kot dekle uživa mnogo svobode, pri čemer se ji razvije tudi njena duševnost. Čerkeska dekleta so zelo ponosna in so podobne v tem pogledu svojim očetom in bratom. Tako dosežejo z lahkoto duševno premoč, kar kmalu občutijo in s čimer vladajo. Sredi 10. stoletja živci, sloviti arabski pisatelj Massudi sicer ne govori z gotovostjo o trgovini s čerkeskimi sužnjami, na široko pa opisuje lepoto čerkeskih žen. Velike pošiljke čerkeskih sužnjev so šle v 13. stoletju v Egipt in druge muslimanske države.

Na vseh svečanostih pripada čerkeskim dekletom važna vloga. Glavna zabava je ples. Ničje pa ne sme tvegati, da bi kršil strogo moralo, ker bi ga kmalu dohitela huda kazen. V trenutku pa, ko položi Čerkezinja otroka k svojim prsim, se njen položaj v javnem življenju popolnoma spremeni. Dolej se kljub svoji poroki sodelovati na vseh javnih zabavah. Posebnost čerkeskega družinskega življenja je da imenujejo ženo tako dolgo, dokler nima otroka, še deklet. Le prisotnost njenega moža omgija njeno veselje za igro in ji požene kri v lica. Čim se pojavi on, zbeži mlada žena iz kroga svojih sester in bratov. Čelo mladi mož je v zadregi, če vidi javno ljubljeno svojega srca.

Zaradi te medsebojne sramežljivosti mladih zakoncev, ki pri naravnih ljudeh ni nenaravna, sodelujeta pri družinskih igrah ločeno. Mladi mož se splazi v zgodnjem jutru iz svoje hiše in zardi, če ga kdo opazi. Čež dan pazi, da nikjer ne sreča svoje mlade žene. Oba bežita pred srečanjem ob dnevnih svetlobi, ker bi ta mogla pokazati in izdati njuno najglobljo čustva.

Isto nežno čustvo, ki se očituje v prvih letih mladega zakona in družin-kega življenja, se javlja tudi v vseh drugih dobah čerkeskega življenja, predvsem pa pri snubljenju. Čim smatra vzgojitelj svojega mladega gojenca Čerkeza za sposobnega za življenje, ga vrne njegovim družini. Prva misel mladeniča je, ustanoviti si svojo družino. Nekaj časa divja mladi Čerkez skozi življenje, dokler ga ne ujame lepota ali ljubeznost katere čerkeske deklice in odtlej velja vsa njegova pozornost le njej. Mladenič pokaže tudi javno svoje oboževanje izvo-

Sovražno letalo v plamenih, sestreljeno po naših lovcih na egiptskem bojišču

snovi, je nedvomno, da bo mogoče v dohodnem času s fizikalnimi metodami ugotoviti nesporno zunanjo obliko makromolekule. Obenem z ugotovitvijo, kaj je osnova teh oblik, bodo že podane smernice za umetno tvorbo mnogih dragocenih snovi.

Tako je v zadnjih desetletjih opravljeno delo na polju makromolekularne kemije napravilo znaten napredek. Ta napredek daje slutiti možnosti, ki jih danes niti ne moremo še opisati, kaj pa šele pregledati. Makrokemija je resnično triumf moderne kemije.

vesta na nasprotni strani in zajezditi konja, ki ju ponese k njenemu bivališču. Ostro rezilo ženinevega meča prereže za vodno tesni nevestin steznik, ki je dolga leta obdajal njeno lepo telo. S tem je mladi par dejansko poročen, mož in žena v našem smislu pa postaneta šele po rojstvu otroka.

Naslednjega dne se običajno pojavi oče mlade žene pri svojem zetju z vprašanjem, če je bil on tisti, ki je v temi prejšnje noči odpeljal njegovo hčer. Mladi mož tega ne taji in se skuša čim bolje sporazumeti s svojim tastom. Znova se začne pogajanja, ki so pa le konvencionalna, in ponovi se sklenitev že prejšnje sklenjene pogodbe. Sedaj plača ženin tudi ceno za nevesto. S tem je sicer žena njegova lastnina, zavezan pa je, vzdrževati jo po starodavno določenih shgah. Sme jo sicer kaznovati, celo tepsti, vendar ne sme biti pri tem prehlta kri in ne sme biti pokodovan noben ud in noben čut. Ker se zakoni sklepajo večinoma iz ljubezni, so ločitve zelo redke. Če pa pride do ločitve, se izvrši enostavno tako, da pošlje mož svojo ženo k staršem nazaj.

Sofijsko gledališče

v novi sezoni

Uprava narodnega gledališča v Sofiji je objavila repertoar za svojo zimsko sezono. Izmed nemških del bodo uprizorjene Fleistov »Princ von Hofburg«, Gerhart Hauptmanov »Pred sončnim vzhodom« in Hermana Bahren »Koncert«, opere pa Mozartovo »Ugrabitev iz Seraja«, Strausova »Saloma« ter Wagnerjevi »Rheingold« in »Walküre«. Zadnji dve operi bo pripravil intendant frankfurtske opere kot gostujoči režiser. Repertoar obsega tudi Beethovnova »Prometeja« in Schumanov »Karneval«. Izmed italijanskih del je bilo sprejeto v repertoar eno D'Annunzijevo delo in tri Verdieve opere. Madžarsko delo ni bilo sprejeto nobeno v repertoar, pač bosta pa gostovala v Sofiji ravnatelj in režiser narodnega gledališča iz Budimpešte. Izmed klasičnih del sta bili sprejeti v repertoar Sofoklejev »Oedipus« in Rostandov »Cyrano de Bergerac«. Vsež zimске koncertne sezone bo gostovanje berlinske filharmonije, ki priredi v Sofiji tri koncerte. V Sofiji se je ustavila na svoji turneji po Evropi in sicer od 16. do 20. septembra, že prej je priredila koncerte v Krakovu, Bratislavi, Budimpešti, Atenah, Beogradu in Sofiji. Vodi jo prof. Hans Knappertsbusch.

Nemško-bolgarska

poštna pogodba

V Sofiji je bila te dni podpisana med Nemčijo in Bolgarijo pogodba o znižanju poštinskih pristojbin v prometu med obema državama. Po novi pogodbi je za pisma do 1 kg teže in dopisnice iz Nemčije vključno protektorat in generalni government, merodajna nemška notranja tarifa, za bolgarske pošiljke pa nemški notranji tarifni odgovarjajoče porto pristojbine. Za tiskovine, vzorce brez vrednosti in mešane pošiljke veljajo za nemško pošto upravo nemške notranje pristojbine, za Bolgarijo pa dosežane inozemske pristojbine. Za časopise, revije, itd. veljajo pristojbine mednarodne poštne konvencije. Pogodba velja od 1. septembra za nedoločeno čas. Odpove se lahko na tri mesece. Pogodba se priključuje med Nemčijo in drugimi evropskimi državami sklenjenim pogodbam in je predhodnik splošne evropske ureditve poštinskih pristojbin.

D. Du Maurier:

95

Prva žena

R o m a n

»Gospa Danvers,« sem rekla. »Gospa Danvers...« Stala sem pred njo, ne vedoč, kaj na storim. Bala se je nisem več, nezaupanja mi ni več zbuljala; toda ob pogledu na bitje, ki je ihtelo s suhimi očmi, me je polivala mrzla, nezanosna mučna zona. »Gospa Danvers... kaj ne, da vam ni dobro; morali bi iti v posteljo! Zakaj ne greste v svojo sobo in se nekoliko odpočijete? Zakaj ne ležete?«

Obrnila se je kakor razdražena zver. »Pustite me pri miru! Kaj vam je mar, če ne znam skrivati svoje bolečine? Mene ni sram, jaz se ne zapiram v svojo sobo, kadar se hočem najokati. Jaz ne hodim za zaklenjenimi vrati sem ter tja, kar naprej sem ter tja, kakor gospod de Winter.«

»Kaj pravite! Gospod de Winter ne dela takih reči!« sem vzklila.

»Pa še kako jih je delal po njeni smrti. Sem ter tja, sem ter tja po knjižnici. Slišala sem ga. In tudi videla sem ga, ne samo enkrat, skozi ključavnico. Napredal in nazaj, kakor žival po kletki.«

»Ne maram slišati!« sem zavpila. »Ne maram vedeti!«

»Potem pa pravite, da je bil z vami srečen na ženitovanjskem potovanju!« je rekla. »Srečen z

vami, s preprostim dekletom, ki bi bilo lahko njegova hči...«

»Mar bi molčali, gospa Danvers,« sem dejala.

»Mar bi šli v svojo sobo.«

»A, tako? Gospodarica hiše me pošilja v mojo sobo! Kar teci te gospodu de Winterju in mu povejta, da sem bila nevljudna z vami. Naravnost k njemu teci in me zatožite, kakor ste storili takrat, ko je bil gospod Jack pri meni.«

»Nikoli mu nisem nič povedala!« sem se uprla. »Kdo drug mu je mogel povedati, ako ne vi? Frith in Robert sta bila zunaj, a razen teh dveh ga ni videl nihče izmed služinčadi. In zakaj me gospod Jack ne bi smel obiskovati v Manderleyu? Edini človek je, ki me je spaja z mojo gospo, on pa pravi: »Ne maram ga več videti tu! Tako je zakričal name. Poslednjič vas svarim! O, ta še ni pozabil, kaj se pravi biti ljubosumen!«

Spomnila sem se tistega dne, ko sem skrita stala na galeriji in so se vrata knjižnice mahoma odprla. Spet sem slišala Maksima, kako je z rezkim, povzdignjenim glasom izrekel besede, ki jih je zdaj ponavljala gospa Danversova. Ljubosumen, Maksim ljubosumen... »Ljubosumen je bil, dokler je živel, in zdaj, ko je mrtva, je še vedno ljubosumen. Slej ko prej poveduje Jacku vstop v hišo. To vam bodi dokaz, da je ni pozabil. Oh, menda je bil ljubosumen! Ali mar jaz nisem bila? Ali nismo bili vsi ljubosumni, ki smo jo poznali? Toda ona... Ona se je temu smejala. Živim, kakor me je volja, Danny, mi je

rekla časih, »ves svet me ne udrži.« Zadostovalo je, da jo je možki enkrat videl, pa je že znorel za njo. Videla sem jih, ko so prihajali semkaj; gospodje, ki se je bila v Londonu seznanila z njimi in jih čez nedeljo povabila v vas. Z jadrnico jih je vozila na morje kopat se, potem pa so večerjali v hišici na obali. Razume se, da so bili vsi neumni vanjo, ali ne? Ona pa se je norčevala iz njih; in potem mi je pravila, kaj so ji rekli in kaj so počenjali. Nji je bilo vse to igra... Rada bi vedela, kdo ne bi bil ljubosumen. Ljubosumni in nori so bili vanjo vsi. Gospod de Winter, gospod Jack, gospod Crawley, vsi, ki so jo poznali, vsi, ki so prihajali v Manderley.«

»Nič nočem vedeti!« sem kričala. »Nič nočem vedeti!«

Starka je stala pred menoj in tiščala z obrazom vame. »Zaman« je rekla. »Nji ne pridete nikoli na kraj. Čeprav je mrtva, je tu še vedno gospa...«

Umaknila sem se proti oknu; prejšnji strah in prejšnja groza sta me znova obhajala. Zgrabila me je za komolec in ga stisnila kakor v primežu.

»Ne more je pozabiti,« je zasušljala. »Sam hoče biti z njo v hiši, kakor je bil prej. Vi ste tista, ki bi morala ležati v grobnici, ne moja gospa... Vi, vi bi morali biti mrtvi...«

Rinila me je proti okenski polici. Videla sem zemljo v globini pod seboj. Siva in nedoločna je ležala pod belo megleno odejo. »Poglejte dol...« je govorila starka. »Saj je lahko, ali ne? Zakaj ne skočite?«

Takšna smrt nič ne boli; hitra je... To je bolj kot utoniti... Zakaj ne poskusite?«

Mokra, lepljiva megla je valoma vdirala skozi okno ter mi polnila nosnice in oči. Krčevito sem se oprljala police.

»Nikar se ne bojte,« je rekla gospa Danvers. »Ne bom vas pahnila dol. Nič vam ne bom pomagala. Sami od sebe lahko skočite, če hočete. Saj prav za prav, kaj pa delate tu v Manderleyu? Srečni niste. Gospod de Winter vas ne ljubi. Kaj vam torej obeta življenje? Zakaj ne skočite in ne končate vsega na mah? Potem vam vsaj ne bo več treba trpeti.«

Videla sem cvetlične vaze na terasi in strnjene gmote sinjih hidrangej. Sivo kamenje tlaka je bilo gladko, ne robato ali raztrgano. Morda je megla delala, da se mi je zdelo tako oddaljeno. V resnici ni bilo tako; okno ni bilo kdo ve kako visoko.

»Zakaj ne skočite?« je sušljala Danversova. »Zakaj ne poskusite?«

Še gostejši val megle mi je zakril teraso. Nič več nisem videla ne cvetličnih vaz ne gladkega tlaka. Ničesar več razen bele, mokre in mrzle megle, ki je dišala po slanih halogah. Edina stvarnost je bila kamenita polica pod mojimi dlanmi in roka gospo Danversove, ki me je držala za komolec. Če bi skočila, ne bi videla kamenja, kako mi leti naproti; megla bi mi ga zakrivala. Bolečina bi bila nenadna, ostra; pri padcu bi si zlomila vrat. To bi bila nagla smrt, ne tako počasna kakor utopljenje. In Maksim me ne ljubi. Maksim hoče biti z Rebeko sam...